

2013 – 120 de ani de la moartea lui George Barițiu (1893)

„Un bărbat al datoriei și al faptei patriotice”

turale transilvănene îl găsim pe Barițiu ca pe un deschizător de drumuri.

În prelungirea activității reprezentanților Școlii Ardelene, este înainte de toate un cărturar care-și dă seama de foloasele „luminării” prin școală, prin învățătura de carte.

„Era în 1835-1836 – scrie Nicolae Iorga. Pleiada marilor scriitori ardeleni se stinsese. Ei lăsaseră cărți, dar nu erau școli. Cele mici, din vremea lui Iosif al II-lea erau în decadere; cele mari se rezumau încă în școala înaltă din Blaj... «Școli sunt de lipsă, școli», proclamă în 1835 tânărul profesor de fizică din Blaj, exprimând cea dintâi nevoie a timpului... El primi să fie dascăl la Brașov, nu pentru leafă, care era sărăcăcioasă, ci pentru însemnătatea aceluia centru românesc din Brașov și pentru foloasele ce trebuiau să izvorască pentru neam din aducerea la crezul național al acestui vechi cuib de negustori...” (*Oameni cari au fost*, vol. I, București, E.P.L., 1967, p.67).

Deviza este de acum înainte „lățirea” culturii la toate clasele de oameni. Trezirea din „somnul neștiinței” însemna în fapt trezirea conștiinței naționale și politice a poporului român. Articolele lui Bariț despre școală și educație (*Cuvântare școlastică, Educația* etc.) urmăresc cu o impresionantă stăruință același scop al trezirii conștiinței naționale a poporului român și al eliberării sale sociale și naționale.

Într-una din vechile noastre istorii literare, găsim următoarea caracterizare a lui G. Barițiu: „...acest bărbat incomparabil și în voință, și în tăria și curăția caracterului său român, neînving și neschimbat în toate circumstanțele, s-a consacrat din tinerețele sale neîntrerupt și cu tot zelul, în adevăratul sens al cuvântului, cu trup, cu spirit cu tot, pentru luminarea și întărirea conștiinței naționale în toți conaționali săi, pentru redobândirea drepturilor naționale politice ale românilor, mai ales din provinciile austriece, și pentru susținerea acelor drepturi. El prin organul său național «Gazeta Transilvaniei» și prin «Foaia pentru minte, inimă și literatură» făcu de la 1838 până la 1848 cele mai mari servicii întregii națiuni române; el renăscu și reînvie naționalitatea în românii din Austria” (Vasile Gr. Pop, *Conspect asupra literaturii române și literațiilor ei de la început și până astăzi în ordine cronologică*, București, 1875, pp.145-146).

George Barițiu este un animator cultural, comparabil prin inițiativele sale culturale cu Ion Heliade Rădulescu în Țara Românească, cu Gh. Asachi și Mihail Kogălniceanu în Moldova. Cultura secolului al XIX-lea din Transilvania este dominată de personalitatea lui George Barițiu. În toate domeniile vieții cul-

Plecând din Blajul atâtor inițiative istorice și culturale la Brașov, Bariț este întemeietorul presei românești din Transilvania și unul dintre cei mai însemnați reprezentanți ai săi. „Gazeta Transilvaniei”, „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, „Calendarul poporului român”, „Transilvania” și „Observatorul” sunt titlurile publicațiilor ce sintetizează eforturile sale pe tărâm gazetăresc. Sunt ziare și reviste ce marchează nu numai un moment însemnat în dezvoltarea ziaristicii românești, ci și a gândirii politice a românilor din Transilvania, pentru că, la un moment dat, toată suflarea intelectualității românești ardeleni aștepta cuvântul de ordine al lui Barițiu pentru propășirea neamului. Ziaristica este pentru Barițiu, în completarea catedrei, o altă tribună de luptă pentru drepturile românilor din Transilvania. De aceea, cu multă dreptate scrie Nicolae Iorga: George Barițiu a fost „un gazetar al conștiinței și idealurilor sale și, pe lângă aceasta, ca o întregire neapărată, fiindcă e vorba de un spirit așa de înțelegător și de cuminte, un gazetar – pentru toți – gazetarul poporului român supus în Ardeal unei stăpâniri străine... În foile sale s-au tipărit învățături în formă ușoară și plăcută, sfaturi morale, îndreptări naționale, îndrumări de călăuză încercată în nesiguranțele și

primejdiile unui popor care se luptă zilnic cu grele împrejurări”. Articolele-program ale publicațiilor sale urmăreau cu tenacitate unitatea culturală a românilor ca premisă a unității naționale și stimularea energiei patriotice a concetățenilor săi: „Sărguința noastră cea mai nepregetătoare – scria Barițiu în articolul-program al «Foi literare», an. I, nr.1,1839 – va fi a împărtăși cât se poate pe cititorii noștri din monarhie (românii ardeleni, n.n.) cu sporiul ce-l fac românii în cele două provincii vecine în toate ramurile literaturii, și iarăși pentru dâșii a scoate la vedere și pe ceriul românesc felurimi de scene istoricești și naturale din clasică noastră Transilvanie”. „Gazeta Transilvaniei”, una din publicațiile cu cea mai lungă viață din istoria presei românești, o „gazetă eroică”, a fost apreciată la sărbătorirea a cincizeci de ani de la apariție de către Mihail Kogălniceanu ca „marea noastră înainte-luptătoare”, în care s-au concretizat „analele admirabilelor acte pentru susținerea și dezvoltarea națiunii române în timp de o jumătate de secol”.

De la ziaristică, animatorul cultural trece la întemeierea unor societăți culturale, economice și politice, cu consecințe dintre cele mai benefice pentru devenirea neamului: **Astra, Societatea literară, Academia Română**, dar și societăți și asociații mai mărunte, cu caracter local, sunt indispensabil legate de numele lui. O mențiune aparte merită activitatea sa în cadrul Astei (secretar și apoi președinte al ei), precum și în cadrul Academiei Române (unul dintre primii membri ai săi, deci unul dintre ctitori și, în ultimul an al vieții, președintele ei), direcționată de idealul urmărit în multiplele domenii culturale în care s-a ilustrat: unitatea culturală a tuturor românilor, ce constituia o platformă pentru unitatea politică.

Barițiu nu a avut veleități de scriitor, dar a știut că trebuia să se angajeze cu talentul – mult, puțin – și cu condeiul său în domeniul în care înzestrarea spiritului era mai puțin generoasă. A fost unul din animatorii mișcării teatrale românești (prin spectacolele organizate la Blaj și Brașov, precedând eforturile similare ale lui Kogălniceanu, Negruzzi și Alecsandri în Moldova). A scris poezii și proză pe care o istorie a literaturii române le va consemna, poate, ca momente în evoluția ei, dar nu va putea trece peste contribuțiile sale de teoretician literar (în complexitatea judecării fenomenului artistic: poezie, teatru, proză), și mai ales nu va putea ignora rolul său de îndrumător literar prin orientarea literaturii noastre, înaintea „Daciei literare”, spre fondul sănătos al filonului istoric pe fâgașul național-istoric. Paginile lui de proză poetică (*O privire peste ținutul Hațegului în Transilvania*, în „Foaie literară”, 1838, nr.3) inaugurează un „timbru” artistic în literatura transilvăneană ce se poate regăsi în poeziile lui Andrei Mureșanu, G. Coșbuc, și Oct. Goga, în *Imnele* lui Ioan Alexandru, cu reverberații din celebra *Cântare a României* de Alecu Russo sau din poemul în proză închinat de Bălcescu Ardealului: „Frumoasă Transilvanie, dulce patrie clasică, pământ sfânt, maică

cu durere! Care precum reverși toate darurile firei... preste fiii tăi, așa nici de hrana ce-nalță duhul și încălzește inimile nu i-ai lăsat deșerti; monumenturi și întâmplări istoricești apucându-le între cele mai crunte lupte dintre sfărâmătorii dinți ai veacurilor, ai păstrat pentru toată viitorimea. Între hotarale tale se cuvine pretutindenea patriotul călătoriu să păsească cu evlavie...”.

Dacă posteritatea nu-l va reține pe Barițiu-scriitorul, cu siguranță că-l va omagia „in aeternum” pe animatorul vieții culturale și politice a românilor din Transilvania, pe care masivul corpus epistolar, *George Bariț și contemporanii săi*, din care au apărut până în prezent zece volume, sub redacția unui grup de cercetători clujeni, coordonat de academicianul Ștefan Pascu și istoricii literari Iosif Pervain și Ioan Chindriș, îl conturează cu pregnanță. Îl va reține pe istoricul Barițiu, autorul monumentalei lucrări *Părți alese din istoria Transilvaniei* (3 vol.), îmbinare strălucită a documentarismului – tipic pentru Șincai – cu suflul romantic al lui Bălcescu și care, alături de *Istoria românilor din Dacia Superioară* de Al. Papiu-Ilarian, constituie cele mai autorizate surse istorice despre trecutul Transilvaniei și, îndeosebi, despre Revoluția de la 1848. În ultima parte a vieții a scris despre Andrei Mureșanu și Gavril Munteanu, Paul Vasici, Iosif Hodoș, August Treboniu Laurian ș.a., tovarășii săi de luptă și idealuri, trecuți la cele veșnice, articole de istorie literară ce reprezintă contribuții de referință și pentru cercetările actuale. Pentru Școala Ardeleană a avut un deosebit cult. El însuși alcătuiește, alături de Simion Bărnuțiu, Andrei Mureșanu, Ioan Maiorescu, Timotei Cipariu, Axente Sever ș.a. cea de „a doua generație a Școlii Ardelene”.

Pentru Blajul cărturăresc și revoluționar a avut prețuire afectivă și plină de recunoștință, arătând contribuția acestuia în formarea sa civică, morală și patriotică, așa cum reiese din emoționanta scrisoare adresată în 1868 școlărilor blăjeni, care îl omagiaseră într-o odă:

„Știți însă ce mi-ați făcut mie cu acea odă? În linia primă îmi deterați ocaziune spre a-mi reîmprospăta memoria celor nouă ani, petrecuți parte în școalele, parte în Seminarul din Blaj, cum și ca profesor în liceul de acolo..., îmi aduserați aminte că, de nu ar fi fost Blajul, românii abia și-ar mai cunoaște istoria, iar cum că și ei, deși ar mai vorbi, nu ar mai scrie românește. Deci, dacă (...) eu încă voi fi făcut ceva pentru națiunea și patria mea, apoi meritul în parte mare este al Școalelor din Blaj, după care în anul 1836 a urmat frățesca chemare, îmbrățișare și îmbărbătare a Brașovului...” („Unirea poporului”, anul VIII, 1926, nr.20, 3/15 mai p.3).

Despre Șincai, Barițiu a scris pagini memorabile (*Gheorghie Șincai și numele de român*): „Antecesorii noștri nu au fost nici români prea înfocați, nici au voit să scoată globul pământului din osie, ci ei în tot decursul vieții lor își împliniră numai dorința sacră de români și patrioți”. Un asemenea bărbat al datoriei și al faptei patriotice a fost George Barițiu.